
Zlaté tele, které nese

Zlaté tele, které nese

04.09.2010, autor: Tereza Šimůnková

Stát pozval lidi do škol a teď přesně neví, co s nimi. STÁTNÍ MATURITY jsou toho příkladem.

To, co před letošními volbami bylo označeno i jako "zátěž pro studenty a buzerace pro učitele", se ukázalo být moc drahým špásem na to, aby to neprošlo. Vláda schválila spuštění státních maturit od příštího jara. Čtrnáct let práce na nich stálo 340 milionů, do konce roku 2012 to bude 725 milionů. K tomu ročně čtvrt miliardy na provoz. Přípravy zapojí 45 tisíc lidí. Protesty vyplašených maturantů a nedůvěřivých učitelů nezabrzdí kolos v pohybu. A s podporou rodičů nemůžou maturanti a učitelé počítat.

Škola je pro valnou část veřejnosti zařízením, kam lze na půl dne zaparkovat dítě. Odrážejí to učitelské platy, ale i apatie a agresivita ve třídách a neochota rodičů podpořit vyučující jako autoritu. Tím vehementněji prahneme po zlatém teletu diplomu.

S necelými sedmnácti procenty vysokoškoláků ve věku 25 až 59 let Česko zaostává za evropským průměrem (26,4 procenta v této věkové kategorii). S tím je třeba zatočit. Jenže distribuce vysokoškolských diplomů co největšímu dílu populace automaticky nezvyšuje její schopnost vstřebávat informace a pracovat s nimi. Samozřejmě, stát má podporovat opravdové vzdělávání, ale daleko větší efekty včetně sociálních by přinesl konec diskriminace romských prvňáků nebo důraz na to, aby se mladí Češi a Češky konečně naučili pořádně anglicky. Systematická státní podpora ve vzdělávání dospělých neexistuje. Žijeme však ve světě, kde se vyspělost států měří počtem magistrů na hlavu.

Všeobecná rezignace na obsah se bezpochyby podílí na tom, že tři čtvrtě roku před první státní maturitou neproběhla věcná veřejná diskuse mezi občany, ministerstvem a CERMAT, který ji připravuje. Jaká kritéria má splňovat? Zmodernizuje a zefektivní výuku? Je skutečně připravena ke spuštění? A především - vzdělá? Veřejnou debatu měl přitom nastolit CERMAT jako podnět a inspiraci. Neudělal to. A tak není divu, že se studenti a kantoři bojí neznámého. Výchova žvanilů Primární ambicí prosazované jednotné zkoušky je státem garantovaná objektivita. Měření jedním metrem pro učiliště i gymnázia je bezesporu žádoucí, bohužel ambice i šance nových maturit přebijí jejich nedotaženost, neprovázanost na budoucí vysokoškolské, ale i předchozí středoškolské studium a organizační a komunikační zmatek. Na půl cesty zamrzla už systémová změna, která měla garantovat objektivitu, totiž zavedení dvou úrovní obtížnosti.

Maturanti si sami zvolí, zda se spokojí se základní úrovní, nebo si troufnou na vyšší obtížnost. Kromě sebepotvrzení k tomu nemají moc důvodů. Náročnější zkouška jim nezaručí výhody typu přijetí na vysokou školu, což měl být praktický výstup sjednocených maturit. Ministr školství Josef Dobeš o tom sice jedná s rektory, ale ti váhají -dokud si maturitu neověří jako kvalitní, nemají proč okrajovat svou akademickou svobodu.

Na jaře 2011 budou studenti skládat maturitu z češtiny a buď z cizího jazyka, nebo z matematiky, plus z volitelného předmětu. Čeština by měla být z logiky věci vlajkovou lodí. Podívejme, kam tahle plod' pluje.

Zatímco dříve maturanti nejdřív psali písemku a potom skládali ústní zkoušku, nové pořadí bude obrácené. Ústní zkoušení bude vycházet přímo z jejich vlastní četby, samostatnou práci s textem předvedou na srovnání uměleckého a neuměleckého textu. Příslušné pracovní listy připravují externí spolupracovníci CERMAT, školy si také mohou přichystat vlastní texty. Jejich úroveň kopíruje schopnosti jejich autorů, avizovaná nestrannost má tedy svoje mouchy. Lidský faktor samozřejmě nelze zcela eliminovat, i když se o to všude jinde CERMAT pokouší skutečně urputně.

Zásadnější nesnáze představuje seznam povinné četby. Školy ho zveřejní do konce září a maturanti si sami vyberou dvacítku (u vyšší úrovně třicítku) titulů, kterou musí načíst. To je sympaticky individuální. Dokud nezjistíte, že kromě toho už nemusí přečíst ani písmenko. A že se na základní úrovni maturity učitelé ani na žádnou knížku mimo index nesmějí zeptat.

"Když si student vylosuje Máchu, nesmím se ptát na Tyla. Smí mě zajímat jenom to, co je zač zločinec v ukázce na pracovním listu. U základní úrovně obtížnosti totiž stačí pouze orientační znalosti. Studenti si to velmi dobře spočítají a veškerá motivace k učení bude tatam," předpovídá Ivana Šimůnková, která vyučuje češtinu na pražské obchodní akademii. Opírá se o instruktážní video CERMAT: "Student uměl tři věty, které omílal pořád dokola. Uspěl docela dobře." S trochou výmluvnosti odmaturojí i bez orientačních znalostí, dokonce aniž by otevřeli jedinou knížku. "Student nekomunikuje, o díle nic neví a přiznává, že ho nečetl. Když si poradí s doprovodným neuměleckým textem, což je třeba

návod nebo pracovní postup, dostane tři body a úspěje. Budoucí politici nebo podvodníci velkého formátu umějí žvanit velmi dobře a ve škole nebudou muset hnout prstem," obává se Ivana Šimůnková.

Výhrady k současné podobě maturit má i mladá učitelka Ivana Červinková ze soukromé školy v Litoměřicích (a to sjednocení zkoušky považuje za žádoucí): "Student rozebere úryvek z konkrétní beletrie, srovná ho s odborným textem, učiní závěry. Ale na pracovních listech není to nejdůležitější - co ho zaujalo, s jakou postavou se ztotožnil, čím je kniha aktuální. Tomu budeme muset přizpůsobit výuku. Takže směr, který razí státní maturity, spíš tlumí podstatu výuky literatury tak, jak ji spatřuji."

Skladba titulů v předepsaném kánonu ovlivní i to, co budou středoškoláci číst, respektive, co si z utilitárních důvodů nepřečtou, hlavně u základní úrovně: "Zajímavé knihy se octnou v druhé řadě, protože cílem středoškolského studia je samozřejmě vykonat maturitní zkoušku. Po roce a půl praxe přehodnocuji cíle, s nimiž jsem šla vyučovat literaturu. Ocením chuť přečíst si každou hodnotnou knížku, která není na seznamu," konstatuje Ivana Červinková.

Pro roboty Hlavním argumentem proti státním maturitám je nepřipravenost. Ivana Šimůnková oponuje: "Maturity nejsou nepřipravené, ale přepřipravené. Vypracovali je tak dokonale, že nejsou pro děti, ale pro roboty."

Písemná část zkoušky proběhne na přelomu května a června a její zadání jsou tajná. Do škol je až těsně před zkouškou rozvezen z řídicího centra speciální vozy. Na logistiku byla vypsána jedna ze dvou zbývajících soutěží projektu v hodnotě 60 milionů. Na otázku, proč nejsou v roce 2010 rozesílány elektronicky (ale ani na žádné jiné), ředitel CERMAT Pavel Zelený neodpověděl. Uštěpačně řečeno: zelené nové maturity skutečně nejsou, zdroje včetně lidských (viz dále) jsou zjevně považovány za hojné či samozřejmé. Například učitelé smejí opravovat jen kopie písemek. Ředitelé škol jistě milerádi podpoří stamilonový projekt kopírováním z vlastních rozpočtů.

U "starých" maturit měli studenti na sloh čtyři hodiny. Nově to budou muset zvládnout za hodinu, resp. hodinu a půl u vyšší úrovně obtížnosti. Úměrně se krátí počet slov. Musí jich být 200 až 250. Přesně. I když u státních maturit je změna pravidlem. "Během e-learningu jsme slova ještě počítali, teď se to změkčuje. Někomu došlo, že by vystresované děti škrtyly přídavná jména," vzpomíná Ivana Šimůnková.

Zatímco dnes hodnotí kantoři slohy na základě zkušeností a profesionálního úsudku, nově nastupují tabulky. Roztříďte případné chyby podle kategorií, například lexikum: přiměřenost pojmenování dané skutečnosti. Formální prostředky textové návaznosti. Výsledná koherence textu vnitřní - strukturování na odstavce. Například neadekvátní slovní zásoba se označuje jako 2B. Bodové ohodnocení na stupnici 0 - 1 - 3 - 5 zanáší hodnotitel (od CERMAT proškolený učitel s oprávněním zkoušet a opravovat) do tabulek i do kopie maturantovy písemky. Roztřídit chyby a správně vyplnit tabulku je práce na hodinu. Totéž bude u ústní zkoušky: jeden učitel zkouší a druhý zapisuje do sofistikované tabulky.

Formalismus je jedna z domnělých opor jednotných zkoušek, neboť má zajistit nestrannost. Mnozí češtináři se bojí, že povede jenom ke studentské autocenzuře. "Na slohovce přece nejvíc nadchne originalita! Tu vůbec nesmíme hodnotit. Nejenže není plus, mohla by i ublížit. Hlavně když studenti správně odsadí odstavce," pokračuje Ivana Šimůnková.

Pokud maturant ustřelí a napíše místo úvahy povídku, dostane 0 bodů a neprospěl.

Maturitní autoškola Novinkou státních maturit jsou didaktické testy. Na texty různých typů navazuje několik otázek (Ke kterému literárnímu druhu patří výchozí text?)

Který z podtržených úseků textu je obrazným pojmenováním? Který z podtržených úseků textu obsahuje gramatickou chybu?, přičemž studenti obvykle vybírají ze čtyř možností. "Podobné testy se objevují v autoškole. Jen s tím rozdílem, že studenti znají předem otázky a pouze se učí odpovídat. To jsou ale pravidla řízení automobilu. Literatura není značka a nelze ji testovat jednoznačně. Takže když chcete v testu na literaturu jednu správnou odpověď, můžete se ptát jen formou autor - dílo - obsah díla. Ale copak se učíme řídit? Takhle učíme studenty porozumění textům? Nebo pochopení autora a jeho doby?" ptá se Ivana Červinková. Říjnovou generálku (původně slibovanou už na konec loňského školního roku) si vyzkouší 91 tisíc studentů a studentek. Jenom zlomek z nich si mohl maturity osahat dřív během pretestů pro potřeby CERMAT. I pro "první státní" maturanty je maturitní koráb dost přízračný. "Maturitami jsme se začali zabývat asi před půl rokem, předtím jsme o nich kromě občasné zmínky ve zprávách neměli ani tušení. Největší problém je samozřejmě v absurdním způsobu, jakým jsou prezentovány - nečekané změny, odklady apod. Těžko vinit učitele, jelikož ani těm najisto nikdo nic neřekne. Internetové stránky CERMAT mi přišly nepřehledné a informace na nich nejsou dlouho platné," stěžuje si gymnazistka Štěpánka Jislová z pražského osmiletého Gymnázia Ústavní. CERMAT nezvládl ani základní komunikaci s učiteli a studenty. Přes vyinkasované stovky milionů chybějí metodické semináře pro učitele i konkrétní vzorové hodiny. Kantoři nevědí, jak připravovat studenty ani jak zkoušet. Metodická pomoc ministerstva je nulová. Ivana Červinková upozorňuje také na anonymitu projektu: "Požadovala bych jména konkrétních osobností, které vytvářejí, popřípadě zaštiťují konkrétní test, téma, oblast. Zdá se mi, že okruh vědců, pedagogů, organizátorů je podivně uzavřený, neprostopný." Maturita je výstupem rámcových vzdělávacích programů, které si udělaly promo oblíbenou floskulí o "konci biflování". Ať prý škola učí, jak umí. Méně už se propaguje, že učitelé museli psát školní vzdělávací programy přesně podle rámcových programů, které jsou natolik podrobné, že v nich není místo na nic jiného než na jejich závazné požadavky. Inspektoři to prý kontrolují včetně formulací. Potěmkiáda trvala dva roky a i největší nadšence obrala o energii a chuť jakkoli se ve školství angažovat. Příprava na nové maturity se vleče stejně. Učitelé musí absolvovat sérii e-learningových a prezenčních modulů s názvy jako Zadavatel či Hodnotitel, a to ve svém volném čase, aby se mj. naučili, od koho ředitel přebírá balíky CERMAT (s nimiž vůbec neprijdou do styku), anebo jestli se maturitní písemnosti ukládají do obálky papírové, nebo plastové. Otázka obálek byla zřejmě zásadní, protože CERMAT za půl roku jejich druh změnil. A učitelé museli dělat inovovaného Zadavatele znovu. Bídna alternativa "Jednotnou maturitu chápu jako obranu proti špatným učitelům a těm školám, kde se dá koupit. Povede ke zkvalitnění výuky - především jazyk se dnes na středních školách neučí vůbec," říká češtinář Josef Soukal z pražského osmiletého gymnázia a autor čítanek pro základní a střední školy, který dělá revize maturitních pracovních listů. Maturity by nicméně

raději zaváděl postupně, několikaletou prací s pedagogy: "Otázka je, jestli by to veřejnost unesla. Na druhou stranu i nedotažené a průběžně vylepšované nové maturity budou lepší než stávající. A je třeba si uvědomit, že co vylepšovat bude vždycky. Já třeba považuji systemizaci chyb za jednu z největších předností nových maturit právě proto, že mám mnohaleté zkušenosti s nejednotným opravováním písemek. Zkoušel jsem si takhle opravit část písemek svých letošních maturantů a člověk se poměrně rychle zaběhne. A teprve když jsem natočil několik svých zkoušení pro CERMAT, viděl jsem, jak je paměť ošidná." S jednotnou závěrečnou zkouškou počítá zákon od roku 2004, aniž by výslovně zmiňoval "maturity". Jejich vlastní verzi vyvíjí vzdělávací společnost SCIO. Jeho šéf Ondřej Štefl má za to, že nutnost číst literaturu studenty handicapuje. Takže navrhuje, aby studenti podstoupili pouze srovnávací test, částečně po internetu. Jenže to není alternativa, a dokonce ani z nouze ctnost. Že student či studentka umí česky, prokážou samostatným písemným vyjádřením nebo ústním projevem. Zaprvé testy "objektivně" ukáží jenom to, že v celé republice skončili třeba pětitisící. Nehledě na to, že učitelé, nad nimiž bude viset bič v podobě celostátního srovnávání pouze na základě testů, příslušně osekají výuku. Zadruhé internet pomůže studentům s dobrými IT schopnostmi, ale znevýhodní jejich technicky nenadané spolužáky. Zatřetí povedou k handicapování chudších dětí. Přes zdánlivou objektivitu lze testy natrénovat. Například nákupem vzorových příkladů u SCIO. Docházkou na jejich kurzy. Jiný produkt SCIO, Národní srovnávací zkoušky, začlenily do přijímaček mnohé vysoké školy. Ministerstvo školství už možnost využití testů od soukromé společnosti potvrdilo. A aktuálním plánem Josefa Dobeše jsou elektronické maturity od roku 2014. Potřebujeme masu! Pokud budou maturity fungovat, mohou vytvořit základní korpus "společného" vědění českých maturantů. Dá se předpokládat, že na učilištích a některých soukromých školách zvýší hodnotu maturitního vysvědčení. Z vyšší úrovně obtížnosti by se časem mohla stát, když ne vstupenka na univerzitu, tak alespoň doporučení budoucímu zaměstnavateli. Klíčové bude, zda ministerstvo ve snaze, aby prošlo co nejvíce studentů, nestanoví příliš nízké hraniční skóre na patnáctibodové hodnotící stupnici. Chleba se měl původně lámat na pěti bodech, které by stačily k vykonání maturitní zkoušky. Z dosavadních testů ale vyplývá, že největší předěl ve znalostech studentů je právě mezi čtyřmi a pěti body. Právě kvůli výrazné proluce se ozývají hlasy, že je třeba laťku snížit ještě o bod - aby si vysvědčení odneslo co nejvíce maturantů. Uspěl by každý, kdo zvládne zkoušku na pouhou čtvrtinu nejvyššího možného výsledku. Ano, i takto se dá pojímat sjednocení výstupů gymnázií a učňovských oborů. "Pokud vedeme politiku, že 70 procent populace musí mít nejméně středoškolské vzdělání, vede to k jeho degradaci. Anebo musíme redefinovat pojem vzdělání. Ten proces už možná nastal, protože si ho vynutila dnešní realita," domnívá se Josef Soukal. Posloupnost je zřejmá. Politikou platby za hlavu nutí stát ředitele škol nabrat do prvních ročníků co nejvíce studentů. Přijímací zkoušky jsou pak často víceméně formální. A pokud stát pozval mladé lidi do škol a čtyři roky do nich investoval, vyhodit je u maturity by bylo neekonomické a zřejmě i nefér. Kritizovanou praxi některých soukromých středních škol (udržet líného sígra za každou cenu, protože tatínek platí) adoptovaly i státní střední školy. Projde-li školné na vysokých školách, stanou se také z vysokoškoláků zdroje peněz, které je třeba si předcházet a udržovat. Státní školské projekty dosud končily dvěma způsoby. Fiaskem, jako šaltování s počtem přihlášek na střední školu, či potěmkinovskými rámcovými vzdělávacími programy, anebo trestním oznámením (Internet do škol). Státní maturity jsou stále jen hodně drahým pokusem s otevřeným koncem. Mimochodem - pachatele "nehospodárneho a neoprávneného využiti 884 milionu korun" (zpráva NKÚ o Internetu do škol) policie nedopadla a případ odložila. *

Oficiální stránky státních maturit se jmenují www.novamaturita.cz.

Otázka kritérií Klíčové bude, zda ministerstvo ve snaze, aby prošlo co nejvíce studentů, nestanoví příliš nízké hraniční skóre.

Facebooková skupina Nechceme státní maturitu! měla počátkem tohoto týdne přes 52 tisíc členů a odkazuje na stejnojmenné internetové stránky <http://nehcemestatnimaturitu.blog.cz>

Hlavně přehledně

Zatímco dnes hodnotí kantoři slohy na základě zkušeností a profesionálního úsudku, nově nastupují tabulky.

Z internetových stránek společnosti Scio: "Společnost Scio již několikrát jasně deklarovala, že nemá a ani nechce mít s přípravou státních maturit nic společného."